

М. І. Тарнавська

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
кандидат юридичних наук, асистент
кафедри цивільного права та процесу

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ РОСЛИННОГО ТА ТВАРИННОГО СВІТУ УКРАЇНИ КРИЗЬ ПРИЗМУ АДАПТАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ПРАВА ЄС

© Тарнавська М. І., 2016

Проаналізовано окремі аспекти адаптації норм вітчизняного законодавства до законодавства ЄС. Зосереджено увагу на нормах окремих законодавчих актів, що характеризуються частковою відповідністю до Директив ЄС у сфері охорони довкілля. Констатовано, що труднощі у застосуванні вказаних норм виникають не стільки через їхню нечіткість чи інші дефекти законодавчої техніки, а, передусім, через відсутність усвідомлення правозастосовцем важливості таких екологічних проблем як збереження середовищ існування окремих видів флори та фауни.

Ключові слова: законодавство, довкілля, рослинний світ, тваринний світ, оселищна концепція, Директиви ЄС.

М. И. Тарнавская

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ОХРАНЫ ФЛОРЫ И ФАУНЫ УКРАИНЫ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ АДАПТАЦИИ ОТЕЧЕСТВЕННОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

В статье анализируются отдельные вопросы адаптации норм отечественного законодательства к законодательству ЕС. Внимание сосредоточено на нормах отдельных законодательных актов, что характеризуются как частично соответствующие Директивам ЕС в сфере охраны окружающей среды. Констатируется, что трудности в правоприменении возникают не столько из-за нечеткости норм или иных дефектов законодательной техники, а, в первую очередь, из-за отсутствия осознания правоприменителем таких экологических проблем как сохранение среды обитания отдельных видов флоры и фауны.

Ключевые слова: законодательство, окружающая среда, флора, фауна, концепция среды обитания, Директивы ЕС.

M. Tarnavska

LEGAL REGULATION OF FLORA AND FAUNA UKRAINE THROUGH ADAPTATION NATIONAL LEGISLATION TO EU LAW

This article examines some aspects of adaptation norms of national legislation with EU legislation. The emphasis on the provisions of some legislative acts, characterized by the partial compliance with the EU directives on environmental protection. It notes that the difficulties in

applying these rules arise not so much because of lack of clarity or other defects legislative techniques and, primarily, due to lack of awareness of the importance of environmental issues like conservation of habitats of certain species of flora.

Key words: legislation, environment, flora, fauna, concept of habitas, EU Directive.

Постановка проблеми. В Україні екологічна проблематика залишається вкрай актуальною. З одного боку, постають нові виклики, що пов'язані з проведенням антитерористичної операції, з іншого – існує потреба увідповіднення норм вітчизняного природоохоронного законодавства вимогам Директив ЄС.

Аналіз дослідження проблеми. Вказаній проблематиці присвячені праці У. Альошкіної, В. Бізека, Г. Бондарчук, І. Гиренко, С. Губар, В. Домашлінця, О. Кагало, В. Костюшина, Л. Проценко, Д. Скрильнікова, А. Соколової та ін. Зазвичай предметом дослідження науковців стають ті чи інші невідповідності між українським законодавством та законодавством ЄС. Однак, як видається, потребують детальнішої уваги і норми вітчизняного законодавства, що принаймі, частково відповідають Директивам ЄС.

Мета статті. Особливий інтерес становить сприйняття вітчизняними суб'єктами правозастосування тих правових інститутів, що становлять основу природоохоронних концепцій ЄС (зокрема, оселищної концепції). Хоча в законодавстві України вказані концепції присутні лише фрагментарно, однак особливості застосування норм, що їх містять, становлять інтерес з огляду на євроінтеграційні прагнення України. Їх дослідження і є **метою** цієї публікації.

Виклад основного матеріалу. Згідно зі законом України “Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу” адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетною складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу, що, своєю чергою, є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики [1]. Згідно з Розділом XXX Угоди про асоціацію Україна зобов'язується поступово наблизити своє законодавство до законодавства ЄС у встановлені терміни [2]. Зокрема, положення Директиви № 2009/147/ЄС про захист диких птахів [2] (далі – Директива про птахів) повинні бути впроваджені в законодавство України протягом 2–4 років; положення Директиви № 92/43/ЄС про збереження природного середовища існування, дикої флори та фауни, зі змінами і доповненнями, внесеними Директивами № 97/62/ЄС, 2006/105/ЄС та Регламентом (ЄС) № 1882/2003 (далі – оселищна Директива) мають бути впроваджені протягом 2–4 років з дати набуття чинності цією угодою [2]. Обидві Директиви ґрунтуються на так званій “оселищній концепції” і є основою права ЄС в галузі охорони природи [3, с. 8; 4 с. 72]. Оселищна Директива [5, с. 11] має на меті “збереження та покращення стану біорізноманіття, зважаючи на економічні, соціальні, культурні та регіональні вимоги часу”, тому ця Директива “стосується реалізації загальних засад сталого розвитку, оскільки збереження біорізноманіття у певних випадках може потребувати здійснення людиною певних заходів або спонукання до цього” [5, с. 11]. За цією Директивою оселища (habitats) – це суходільні або водні ділянки, природні або напівприродні, які визначаються за географічними, абіотичними та біотичними особливостями (ст. 1) [5]. На виконання, зокрема, оселищної Директиви була створена База даних екосистем EUNIS, де одиницею класифікації є саме habitats як місце існування популяції чи угруповання і яке характеризується, по-перше, абіотичними особливостями (клімат, рельєф, ґрунт) і, по-друге – видами рослин і тварин [6, с. 76].

Хоча науковці ведуть мову про “реальну відсутність у правовому полі України базових положень оселищної концепції” [3, с. 12], все ж загалом ступінь відповідності норм вітчизняного законодавства вказаній Директиві [5] оцінюється як середній [22]. Зокрема, окремі нормативно-правові акти, все ж передбачають охорону середовищ існування птахів та тварин. Так, згідно зі Законом України “Про тваринний світ” [7] підлягають охороні “нори, хатки, лігва, мурашники, бобріві загати, та інше житло і споруди тварин, місця токування, линання, гніздових колоній

птахів, постійних чи тимчасових скупчень тварин, нерестовищ, інші території, що є середовищем їх існування та шляхами міграції (ст. 3) [7]. Згідно зі ст. 16 вказаного закону під час здійснення загального використання об'єктів тваринного світу заборонено знищення тварин, руйнування їхнього житла та інших споруд, порушення середовища існування тварин і погіршення умов їх розмноження [7]. Згідно з ч. 7 ст. 20 Закон України “Про захист тварин від жорстокого поводження” заборонено розорювання або в інший спосіб пошкодження, ліквідація природних місць мешкання диких тварин (нір, барлогів, гнізд тощо) [8]. Згідно зі ст. 21 Закону України “Про мисливське господарство і полювання” [9] та Типового договору про умови ведення мисливського господарства [10] товариства мисливців та рибалок зобов'язані забезпечувати комплексні заходи, спрямовані на поліпшення середовища перебування диких тварин тощо [10]. Судова практика з приводу застосування вказаних норм доволі нечисленна. Так, Добропільський міжрайонний прокурор в інтересах держави звернувся з позовом про відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок самовільного розорювання самовільно зайнятої земельної ділянки цілинної (сухої) балки [11; 12]. Внаслідок вказаних дій відповідача знищено 112 нір бабака, чим заподіяно шкоду державі на суму 336000 грн. Рішенням Добропільського міськрайонного суду від 8 грудня 2010 р. в позові відмовлено з таких підстав [11]. На думку суду, позивач не довів, де саме і в якій кількості знаходились нори бабака. До того ж акт обліку численності бабака і нір, що знаходяться в цій балці складений станом на 3 вересня 2009 р., а розорювання землі відповідачем здійснено наприкінці березня 2010 р., тож, на думку суду, за цей період їхня численність могла змінитися. Також, на думку суду, не було доведено, що розорювання землі призводить до загибелі бабака, який в ній проживає, відповідно не доведено факту знищення об'єктів тваринного світу [11]. Після того, як апеляційна інстанція переглянула справу, рішення першої інстанції скасовано і прийнято нове рішення, яким позов задоволено частково, стягнуто 10 000 грн на відшкодування заподіяної шкоди. Розмір відшкодування зменшено судом на підставі ч. 4 ст. 1193 ЦК України [13], зважаючи на матеріальне становище відповідача та перебування на його утриманні неповнолітньої доньки. Рішення суду Апеляційної інстанції ґрунтувалося, зокрема, на тому, що згідно з Законом України “Про тваринний світ” [7] охороняються як власне об'єкти тваринного світу, так і нори, хатки, лігва, мурашники, боброві загати, інше житло і споруди тварин тощо, інші території, що є середовищем їх існування та шляхами міграції [12]. Відтак, вказаним законом заборонено як знищення тварин, так і руйнування їхнього житла інших споруд, порушення середовища їх існування та розмноження, зокрема, під час сільськогосподарських робіт. Згідно зі ст. 63 Закону України “Про тваринний світ” [7] передбачено відповідальність за порушення законодавства про охорону тваринного світу. Крім того, позов стосувався саме відшкодування шкоди, заподіяної знищенням житла бабака, а не самих тварин [12]. Розмір відшкодування шкоди за знищення нори визначається за такою на відповідний вид бабака, збільшений у два рази [14; 12]. Так, на думку суду, відповідач порушив вимоги екологічного законодавства України, тому є підстави для відшкодування шкоди [12].

Щодо рослинного світу, щодо якого в Україні діє окремий закон [19], то серед основних вимог його охорони, використання та відтворення (ст. 5 Закону України “Про рослинний світ” [19]) передбачено, зокрема: збереження природної просторової, видової, популяційної та ценотичної різноманітності об'єктів рослинного світу; збереження умов місцезростання дикорослих рослин і природних рослинних угруповань. Крім того, ст. 2 вказаного Закону [19] серед завдань законодавства України про рослинний світ називає регулювання суспільних відносин у сфері як охорони, використання та відтворення рослин, так і їхніх угруповань та місцезростань. Згідно з Положенням про Зелену книгу України Зелена книга України “є офіційним державним документом, у якому зведено відомості про сучасний стан рідкісних, таких, що перебувають під загрозою зникнення, та типових природних рослинних угруповань, які підлягають охороні” [20]. Згідно з цим Положенням Зелена книга є основою для розроблення охоронних заходів щодо збереження, відтворення та використання занесених до неї природних рослинних угруповань. Їх охорона спрямовується на збереження їх ценотичної структури, популяцій рідкісних видів рослин та умов місцезростання (п. 2 Положення [20]). Так, хоча умови та місця зростання рослин опосередковано охороняються Зеленою книгою України, а саму концепцію Зеленої книги дедалі більше критикують вчені

(О. Кагало, Л. Проценко, Г. Бондарук, Д. Скрильніков та ін.). Так, на думку дослідників, оселищна концепція порівняно з концепцією Зеленої книги “забезпечує більш комплексний підхід до вибору об’єктів охорони та визначення їх інтегрального значення для збереження певних типів екосистем з усім комплексом їхніх компонентів і складових” [3, с. 32]. Утім, позитивне значення Зеленої та Червоної книг не можна заперечити, тож вважаємо обґрунтованими пропозиції “на законодавчому рівні запровадити паралельне тлумачення і зіставлення підходів, які передбачають використання принципів оселищної концепції і Зеленої книги [3, 32]. Водночас дослідники констатують, що за умови послідовного впровадження положень оселищної концепції збереження біорізноманіття в її межах забезпечується і збереження раритетних типів угруповань (у контексті збереження певних оригінальних або типових видів оселищ) [3, 32]. Варто розуміти, що цінність оселищної концепції не лежить суто в політичній площині, тобто необхідність її запозичення зумовлена не лише євроінтеграційними прагненнями України. Так, у літературі констатується, що сьогодні однією із головних загроз для біорізноманіття є “знищення та трансформація природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин” [21, с. 7–8]. Звичайно, занепад біорізноманіття характерний не лише для нашої держави, а й для країн об’єднаної Європи, тож Директива Habitats спрямована на збереження не лише рідкісних видів рослин та тварин, а й на збереження рідкісних та характерних типів ареалів природних середовищ існування, місць випасу та відпочинку значної кількості видів тварин та птахів тощо [4, с. 69].

Оселищна Директива передбачає створення спеціальних природоохоронних територій з метою відновлення чи підтримання існування природних оселищ (habitats) і окремих видів тварин і рослин [5]. На основі сукупності таких територій, а також територій, передбачених Директивою про птахів створюється і існує цілісна європейська екологічна мережа територій з особливим статусом збереження Natura 2000 (ст. 3 оселищної Директиви [5]). Згідно з ч. 1 ст. 6 оселищної Директиви, для територій з особливим природоохоронним статусом держави-члени “повинні розробити спеціальні заходи, які передбачають, за необхідності, підготовку менеджмент-планів, які або будуть спеціально розроблені для конкретного об’єкта (території), або інтегровані в інші плани розвитку, а також належні законодавчі, адміністративні заходи або заходи конкретного характеру, що відповідають екологічним потребам стосовно природних типів оселищ та видів” [5]. У цій Директиві також зазначено, що “будь-який план або проект, який безпосередньо не пов’язаний з управлінням об’єктом (територією) або не є необхідним у контексті такого управління, але може мати значний вплив на процес управління, сам по собі або в поєднанні з іншими планами або проектами, має бути відповідним чином оцінений на предмет наслідків його реалізації для об’єкту (території) з урахуванням завдань щодо її охорони” (ч. 3 ст. 6 Директиви [5]). Відтак уповноважений державний орган може прийняти рішення щодо реалізації плану/проекту, лише на підставі “належного обґрунтування та доведення того, що він не матиме негативного впливу на цілісність об’єкта (території) та, в разі потреби, після вивчення громадської думки” (ч. 3 ст. 6 Директиви [5]). Цікаво, що оселищна Директива допускає можливість впровадження навіть такого проекту, щодо якого є негативні результати оцінювання “якщо незважаючи на негативні результати оцінювання можливих наслідків ... альтернативного рішення не знайдено і він має бути реалізований з вагомих причин, що становлять інтерес для громадськості, у тому числі соціально-економічного аспекту”, але лише за умови, що “державна-член повинна вжити всі можливі компенсаційні заходи, які є необхідними для забезпечення загальної цілісності Natura 2000” (ч. 4 ст. 6 Директиви [5]). Однак, у разі наявності на відповідній території пріоритетних типів природних оселищ (habitats) та/чи пріоритетних видів, такими “вагомими причинами” можуть бути лише здоров’я людей, державна безпека, позитивні наслідки для довкілля, що мають першочергове значення, або, інші вагомні причини, що становлять інтерес для громадськості (ч. 4 ст. 6 Директиви [5]).

В Україні порядок зарахування територій та об’єктів до екомережі затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р [15]. Згідно з цим порядком переліки складають, зокрема, структурні підрозділи обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій у сфері охорони навколишнього природного середовища [15]. Включення територій та об’єктів екологічної мережі до відповідних переліків здійснюється на підставі рішень органів виконавчої

влади та органів місцевого самоврядування відповідно до їх повноважень [15]. Як зазначають І. Покидько, А. Мартин, законодавство України не передбачає “автоматичного” включення окремих територій до природоохоронних територій. Хоча подібне “автоматичне” включення (тобто без окремого рішення органів державної влади та місцевого самоврядування) має і недоліки, оскільки не дозволяє врахувати повною мірою специфічні ознаки, значущі для охорони природи, однак загалом дає змогу уникнути зловживань розсудом з боку органів державної влади та місцевого самоврядування [16, с. 37–38].

Утім, окремі елементи автоматичного включення територій та об’єктів до складу екомережі все ж запроваджені в вітчизняному законодавстві. Так, згідно з вказаним Порядком [15], відповідні природоохоронні органи без додаткового узгодження з власниками та користувачами земельних ділянок і прийняття окремого рішення вводять до переліків територій та об’єкти природно-заповідного фонду і водно-болотні угіддя міжнародного значення [15].

Важливим видається те, що під час реалізації заходів у межах оселищної Директиви, “мають враховуватись економічні, соціальні й культурні потреби та регіональні й місцеві особливості” (ст. 2 Директиви [5]).

Загалом основними завданнями в процесі імплементації оселищної Директиви [5] є: 1) прийняття національного законодавства та визначення уповноваженого органу (органів); 2) підготовка реєстру місць, призначення цих місць та встановлення пріоритетів управління ними (враховуючи завершення реєстру потенційних територій Смарагдової мережі та впровадження захисних заходів та заходів управління ними); 3) запровадження заходів, необхідних для збереження таких місць; 4) встановлення системи моніторингу природоохоронного статусу оселищ та видів; 5) встановлення суворого режиму захисту видів, зазначених у Додатку IV Директиви, які стосуються України; 6) встановлення механізму стимулювання освіти та надання/розповсюдження загальної інформації серед населення [2]. Підготовано план впровадження цієї Директиви [17; 18].

Висновки. Запровадження оселищної концепції у вітчизняне природоохоронне законодавство сприятиме ефективнішому захисту природи і збереженню біорізноманіття в Україні. Утім, доводиться констатувати, що часто застосування норм природоохоронних законів утруднюється не тільки і не стільки їхньою нечіткістю чи іншими недоліками законодавчої техніки, а, передусім, відсутністю розуміння важливих екологічних проблем з боку суб’єкта правозастосування.

1. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 29. – Ст. 367. 2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011. 3. Кагало О., Проценко Л., Бондарук Г., Скрильніков Д. Розробка ключових законодавчих актів щодо охорони біорізноманіття в лісах: адаптація українського законодавства до вимог ЄС (проект) (програма FLEG II). – 2015. – 77 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.fleg.org.ua/docs/1084. 4. Бізек В. Політика та право ЄС з питань, що стосуються довкілля (проект технічної допомоги ЄС “Додаткова підтримка Міністерства екології та природних ресурсів України у впровадженні секторальної бюджетної підтримки”) / В. Бізек. – К., 2013. – 164 с. 5. Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 On the conservation natural habitats and of wild fauna and flora (Директива Ради Європи 92/43/EEC (1992) про збереження природних типів оселищ (НАВІТАТС) Європейського Союзу (2007), Преамбула // Директива Ради Європи 92/43/EEC (1992) про збереження природних типів оселищ (НАВІТАТС) Європейського Союзу (2007), Тлумачний посібник з визначення типів оселищ (habitats) та видів природної фауни / під науковою ред. Кагало О. О., Проць Б. Г. – 204 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.awassets.panda.org/wwf_ukraine_ukr/carpathians_region_ukr/introduction_on_eu_standards_and_methods_for_habitats_identification_and_classification_in_ukraine. 6. Альошкіна У. М. Поширення та характеристика рідкісних біотопів м. Києва / У. М. Альошкіна // Український ботанічний журнал. – 2011. – Т. 68. – № 1. – С. 76–90.

7. Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 р. № 2894-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 14. – Ст. 97. 8. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21 лютого 2006 р. № 3447-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 27. – Ст. 230. 9. Про мисливське господарство та полювання: Закон України від 22 лютого 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 18. – Ст. 132. 10. Про затвердження Типового договору про умови ведення мисливського господарства: Наказ Міністерства лісового господарства України № 153 від 12 грудня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon5.rada.gov.ua/Laws/show/z0735-96. 11. Рішення Добропільського міськрайонного суду Донецької області від 8 грудня 2010 р. у справі № 2-5706/2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.reyestr.court.gov.ua/Review/13046116. 12. Рішення Апеляційного суду Донецької області від 1 березня 2011 р. у справі № 22ц-118 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.reyestr.court.gov.ua/Review/18815124. 13. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356. 14. Про затвердження такс для обчислення розміру відшкодування збитків, завданих унаслідок порушення законодавства в галузі мисливського господарства та полювання (крім видів, занесених до Червоної книги України): Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, Державного комітету лісового господарства України від 18 липня 2007 р. № 332/262 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon5.rada.gov.ua/Laws/show/z0878-07.15. 15. Про затвердження Порядку включення територій та об'єктів до переліків територій та об'єктів екологічної мережі: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1196 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon5.rada.gov.ua/Laws/show/1196-2015-p. 16. Покидько І., Мартин А. Нова Концепція формування водоохоронних обмежень у використанні земель / І. Покидько, А. Мартин // Землепорядний вісник. – 2012. – № 7. – С. 34–40. 17. План імплементації Директиви Ради 92/43/ЄС про збереження природного середовища існування, дикої флори та фауни, із змінами та доповненнями, внесеними Директивами 97/62/ЄС, 2006/105/ЄС та Регламентом (ЄС) 2003/1882 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: kti.gov.ua/Dir_92_43.pdf. 18. Про схвалення розроблених Міністерством екології та природних ресурсів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 р. № 371-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon5.rada.gov.ua/Laws/show/371-2015-p. 19. Про рослинний світ : Закон України від 9 квітня 1999 р. № 591-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 22–23. – ст. 198. 20. Про затвердження Положення про Зелену книгу України : Постанова Кабінету міністрів України від 29 серпня 2002 р. № 1286 // Офіційний вісник України від 20 вересня 2002 р. – 2002. – № 36. – стор. 38. – стаття 1692. – код акту 23142/2002. 22. Костюшин В. А., Губар С. І., Домашлінець В. Г. Стратегія розвитку моніторингу біологічного різноманіття в Україні / В. А. Костюшин, С. І. Губар, В. Г. Домашлінець. – Київ, 2009. – 60 с. 23. Національна стратегія наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля. – Київ, 2015. – 107 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.menr.gov.ua/docs/activity-adaptation/draft_NAS_FEB2015.pdf

REFERENCES

1. Pro zahal'noderzhavnu prohramu adaptatsiyi zakonodavstva Ukrayiny do zakonodavstva Yevropeys'koho Soyuzu” vid 18 bereznya 2004 r. № 1629-IV [On National Program of Adaptation of Legislation of Ukraine to the Legislation of the EU: Law of Ukraine on March, 18, 2004 № 1629-IV]. Available at : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1629-15> (accessed 17. 09. 2016). 2. Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyei storony, ta Yevropeys'kym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimi derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony [Association Agreement between Ukraine on the one hand and the European Community of Atomic Energy and their Member States on the other side]. Available at: www.zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011. (accessed 17. 09. 2016). 3. Kahalo O., Protsenko L., Bondaruk H., Skryl'nikov D. Rozrobka klyuchovykh zakonodavchyykh aktiv shchodo okhorony bioriznomanittya v lisakh: adaptatsiya ukrayins'koho zakonodavstva do vymoh YeS (proekt) (prohrama FLEG II)[Development of key Legislation for the Protection of biodiversity in forests: Adaptation of

Ukrainian Legislation to EU requirements]. 2015, 77 p. Available at : www.fleg.org.ua/docs/1084 (accessed 17. 09. 2016). 4. Bizek V. Polityka ta pravo YeS z pytan', shcho stosuyut'sya dovkillya (proekt tekhnichnoyi dopomohy YeS "Dodatkova pidtrymka Ministerstva ekolohiyi ta pryrodnykh resursiv Ukrayiny u vprovadzhenni sektoral'noyi byudzhetnoyi pidtrymky") [Policy and EU Law on Matters, relating to the Environment]. Kiev, 2013, 164 p. 5. Dyrektyva Rady Yevropy 92/43/EES (1992) pro zberezhennya pryrodnykh typiv oselyshch (HABITATS) Yevropeys'koho Soyuzu (2007), Preambula [Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 On the conservation natural habitats and of wild fauna and flora] // Dyrektyva Rady Yevropy 92/43/EES (1992) pro zberezhennya pryrodnykh typiv oselyshch (HABITATS) Yevropeys'koho Soyuzu (2007), Tlumachnyy posibnyk z vyznachennya typiv oselyshch (habitats) ta vydiv pryrodnoyi fauny pid naukovoyu red. Kahalo O. O., Prots B. H. 204 p. Available at: www.awassets.panda.org/wwf_ukraine_ukr/carthians_region_ukr/introduction_on_eu_standards_and_methods_for_habitats_identification_and_classification_in_ukraine (accessed 17. 09. 2016). 6. Aloskina U. M. Poshyrennya ta kharakterystyka ridkisykh biotopiv m. Kyveva [Location and Description of Habitats of the Kiev.] *Ukrayins'kyy botanichnyy zhurnal – Ukrainian Botanical Journal*, 2011. – Vol. 68, № 1. – pp. 76–90. 7. Pro tvarynnyy svit: Zakon Ukrayiny vid 13 hrudnya 2001 r. № 2894-III [Of fauna: Law of Ukraine on Decembre, 13, 2001] Available at : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2894-14> (accessed 17. 09. 2016) 8. Pro zakhyst tvaryn vid zhorstokoho povodzhennya: Zakon Ukrayiny vid 21 lyutoho 2006 r. № 3447-IV [On Protection of Animals from Cruelty : Law of Ukraine on February, 21, 2006 № 3447-IV] Available at : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3447-15> (accessed 17. 09. 2016) 9. Pro myslyvs'ke hospodarstvo ta polyuvannya: Zakon Ukrayiny vid 22 lyutoho 2000 r. № 1478-III. [On the Hunting Economy and Hunting : Law of Ukraine on February, 22, 2000 № 1478-III]. Available at : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1478-14> (accessed 17. 09. 2016) 10. Pro zatverdzhennya Typovoho dohovoru pro umovy vedennya myslyvs'koho hospodarstva: Nakaz Ministerstva lisovoho hospodarstva Ukrayiny vid 12 hrudnya 1996 r. № 153 [On approval of the Agreement on Conditions of Hunting : Order of the Ministry of Forestry of Ukraine on February, 12, 1996]. Available at : www.zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0735-96 (accessed 17. 09. 2016). 11. Rishennya Dobropilskoho mis'krayonnoho sudu Donetskoyi oblasti vid 8 hrudnya 2010 r. u spravi № 2-5706/2010 [Decision of the Dobropilsky City District Court on Donetsk region, Decembre, 8, 2010]. Available at : www.reyestr.court.gov.ua/Review/13046116 (accessed 17. 09. 2016) 12. Rishennya Apelyatsiyonoho sudu Donets'koyi oblasti vid 1 bereznya 2011 r. u spravi № 22ts-1187 [Decision of the Appellate Court of Donetsk Region, March, 01, 2011]. Available at : www.reyestr.court.gov.ua/Review/18815124 (accessed 17. 09. 2016) 13. Tsyvil'nyy kodeks Ukrayiny vid 16 sichnya 2003 r. [Civil Code of Ukraine, January, 16, 2003]. Available at : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (accessed 17. 09. 2016). 14. Pro zatverdzhennya Taks dlya obchyslennya rozmiru vidshkoduvannya zbytkiv, zavdanykh unaslidok porushennya zakonodavstva v haluzi myslyvs'koho hospodarstva ta polyuvannya (krim vydiv, zanesenykh do Chervonoyi knyhy Ukrayiny): Nakaz Ministerstva okhorony navkolyshn'oho pryrodnoho seredovyscha Ukrayiny, Derzhavnoho komitetu lisovoho hospodarstva Ukrayiny vid 18 lypnya 2007 r. № 332/262 [Approving Tariffs for Calculating the Amount of Damage, caused by Violation of Legislation in the field of hunting Economy and hunting (except species from the Red book) : Order of the Ministry of Environment, State Committee of the Forestry]. Available at : www.zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0878-07 (accessed 17. 09. 2016) 15. Pro zatverdzhennya Poryadku vklyuchennya terytoriy ta obyektiv do perelikiv terytoriy ta obyektiv ekolohichnoyi merezhi: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 16 hrudnya 2015 r. № 1196 [On Approval of the Inclusion of the Territory to the Ecological Network Sites : Decree of Cabinet of Ministers on Decembre, 16, 2015]. Available at : www.zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1196-2015-p (accessed 17. 09. 2016). 16. Pokydko I., Martyn A. Nova Kontsepsiya formuvannya vodookhoronnykh obmezhen u vykorystanni zemel [A new Concept of formation Water Conservation restrictions in Land Use]. *Zemlevporyadnyy visnyk*, 2012. № 7, pp. 34–40. 17. Plan implementatsiyi Dyrektyvy Rady 92/43/YeS pro zberezhennya pryrodnoho seredovyscha isnuvannya, dykoyi flory ta fauny, iz zminamy ta dopovnennyamy, vnesenymy Dyrektyvamy 97/62/YeS, 2006/105/YeS ta Rehlamentom (YeS) 2003/1882 [Plan of implementation of Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 On the conservation natural habitats and of wild fauna and flora]. Available at : kmu.gov.ua/Dir_92_43.pdf (accessed 17. 09. 2016).

18. *Pro skhvalennya rozroblenykh Ministerstvom ekolohiyi ta pryrodnykh resursiv planiv implementatsiyi deyakykh aktiv zakonodavstva YeS: Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15 kvitnya 2015 r. № 371-r [Of Approval developed by the Ministry of Enviroment Plans for the Implementation of certain legislative Acts of the EU].* Available at : www.zakon5.rada.gov.ua/laws/show/371-2015-r (accessed 17. 09. 2016). 19. *Pro roslynnyy svit : Zakon Ukrainy vid 9 kvitnya 1999 r. № 591-XIV [Of Flora: Law of Ukraine on April, 15, 2015 № 591-XIV].* Available at : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/591-14> (accessed 17. 09. 2016). 20. *Pro zatverdzhennya Polozhennya pro Zelenu knyhu Ukrainy : Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy vid 29 serpnya 2002 r. № 1286 [On approval of the Green Paper Ukraine, August, 29, 2002 № 1286].* Available at : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1286-2002-%D0%BF> (accessed 17. 09. 2016). 21. *Kostyushyn V. A., Hubar S. I., Domashlinets V. H. Stratehiya rozvytku monitorynhu biolohichnoho riznomanitya v Ukraini [Strategy of Biodiversity Monitoring in Ukraine].* Kyiv, 2009, 60 p. 22. *Natsional'na stratehiya nablyzhennya (aproksymatsiyi) zakonodavstva Ukrainy do prava YeS u sferi okhorony dovyillya [National Strategy Approach (Approximation) of Ukraine to EU Law on Environmental Protection].* Kyiv, 2015, 107 p. Available at : http://www.menr.gov.ua/docs/activity-adaptation/draft_NAS_FEB2015.pdf (accessed 17. 09. 2016)